

PSYCHOLOGICKÉ CHARAKTERISTIKY ODSOUZENÝCH PACHATELŮ IPV

Dle soudně znaleckých posudků

CÍLE A VÝCHODISKA

CÍLE ANALÝZY

- popsat vzorek odsouzených pachatelů IPV z hlediska psychologicky relevantních okruhů v soudně znaleckých posudcích*:
 - a. anamnéza (rodinná, školní, pracovní, aj.)
 - b. psychická onemocnění a osobnostní odchylky
 - c. inteligence
- zasadit zjištění do kontextu poznatků
- vyvodit závěry pro systém práce s původci IPV

*SPECIFIKA SOUDNĚ ZNALECKÝCH POSUDKŮ

- posudek slouží k objasnění skutečností důležitých pro TŘ, které vyžadují odborné znalosti
 - v případě psychologie např. posouzení osobnosti či motivace obviněného, věrohodnosti výpovědi, sociálních vztahů, odhad nebezpečnosti, možností resocializace (Boukalová & Gillernová, 2020)
- psychologické zkoumání pachatele ovšem primárně není účelem posudků! (posudek jedním z důkazních prostředků pro rozhodnutí o vině a trestu v TŘ)

DOSAVADNÍ POZNÁNÍ V OBLASTI PSYCHOLOGICKÝCH CHARAKTERISTIK ODSOUZENÝCH PACHATELŮ DN

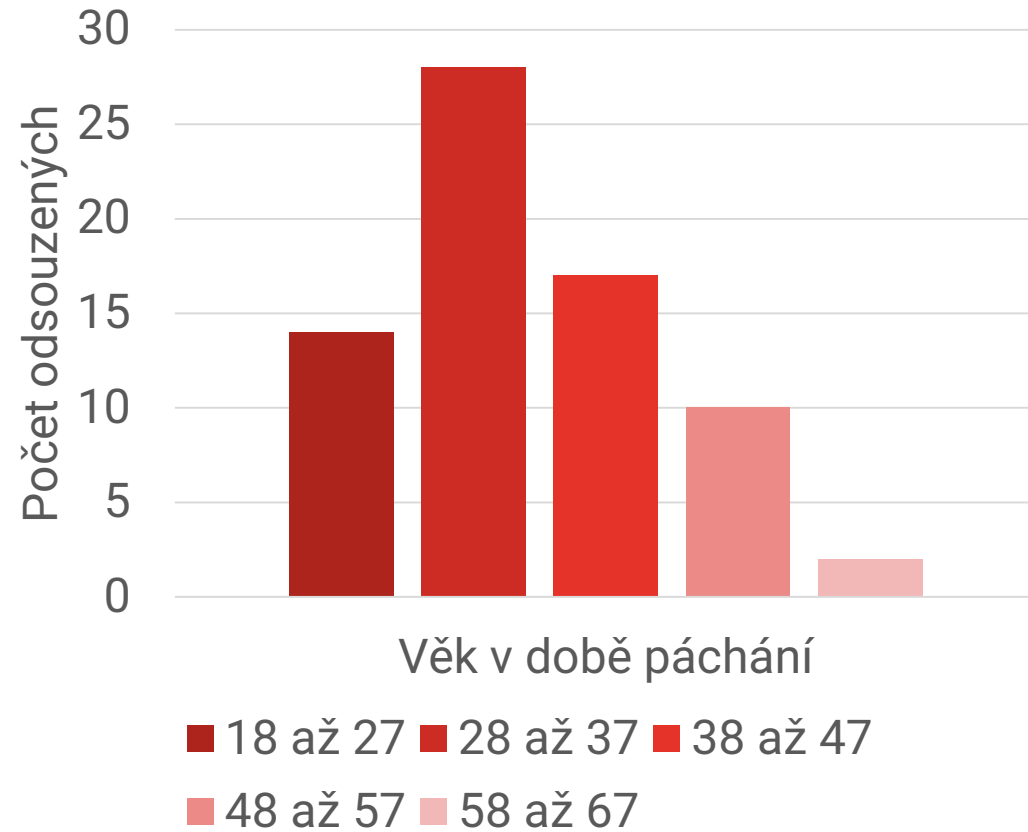
- doposud prakticky neprozkoumané téma, tj. lze srovnat pouze velmi orientačně
 - **ČR: Martinková, Slavětínský, & Vlach (2014)**
 - 33 osob s posudkem, dle analýzy trestních spisů z roku 2011 spojených s DN mezi partnery
 - ovšem zahrnuje i neodsouzené, ženy, pouze soudní obvody Praha a Ústí nad Labem
 - zjištěn mj. socio-profesní status, osobnostní charakteristiky, intelekt
 - **Polsko: Rode, Rode, & Januszek (2015)**
 - 122 mužů, TŘ pro DN vůči všem členům rodiny, zahrnuje i neodsouzené, pouze vybrané soudní obvody, dobrovolně participující (sebeposouzení!)
 - zjištěna mj. rodinná anamnéza
 - **Rumunsko: Isailă, Hostiuc, Teodor, & Curcă (2021)**
 - 109 mužů, ovšem pouze uvěznění pro fyzické DN vůči všem členům rodiny (posudky u hospitalizovaných v nápravném psychiatr. zařízení v Bukurešti)
 - zjištěna mj. psychiatr. diagnóza, intelekt
- poznatky o rizikových faktorech páchaní IPV jako možný rámcový kontext (ALE...)

METODA

VZOREK

- kritériální výběr: **71 pachatelů** (dospělých mužů) ze 106 odsouzených českými soudy v letech 2008 a 2018 za spáchání partnerského násilí, **pro něž byl k dispozici alespoň jeden soudně znalecký posudek**
 - posudky převážně z oboru psychiatrie (62 odsouzených), psychologie (38 odsouzených), sexuologie (7 odsouzených)
- charakter násilí:
 - 78 % TČ týrání
 - 96 % páchaní fyzického násilí, 92 % psychického násilí, 23 % sexuálního násilí

VZOREK Z HLEDISKA VĚKU A VZDĚLÁNÍ

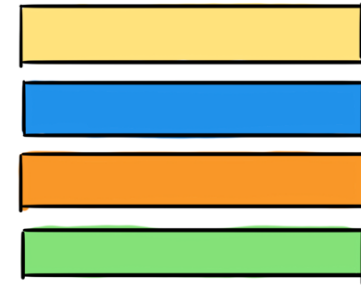

METODA ZPRACOVÁNÍ OBSAHU POSUDKŮ

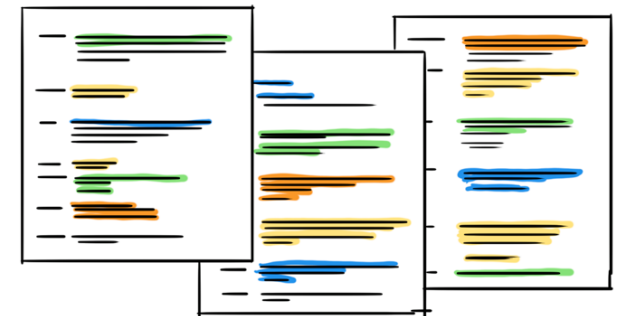
- deduktivní kódování

- systematické vyhledávání předem stanovených témat v textu, založených na obvyklé struktuře posudku (např. rodinná anamnéza), jejich další kategorizace (např. specifická/nеспецифická) a příp. kvantifikace
- tým kódérů tvořil interní tým IKSP (3 psychologové)
- následné statistické zpracování kvantitativních dat

Start with codes

Find excerpts that fit the codes

<https://delvetool.com/blog/deductiveinductive>

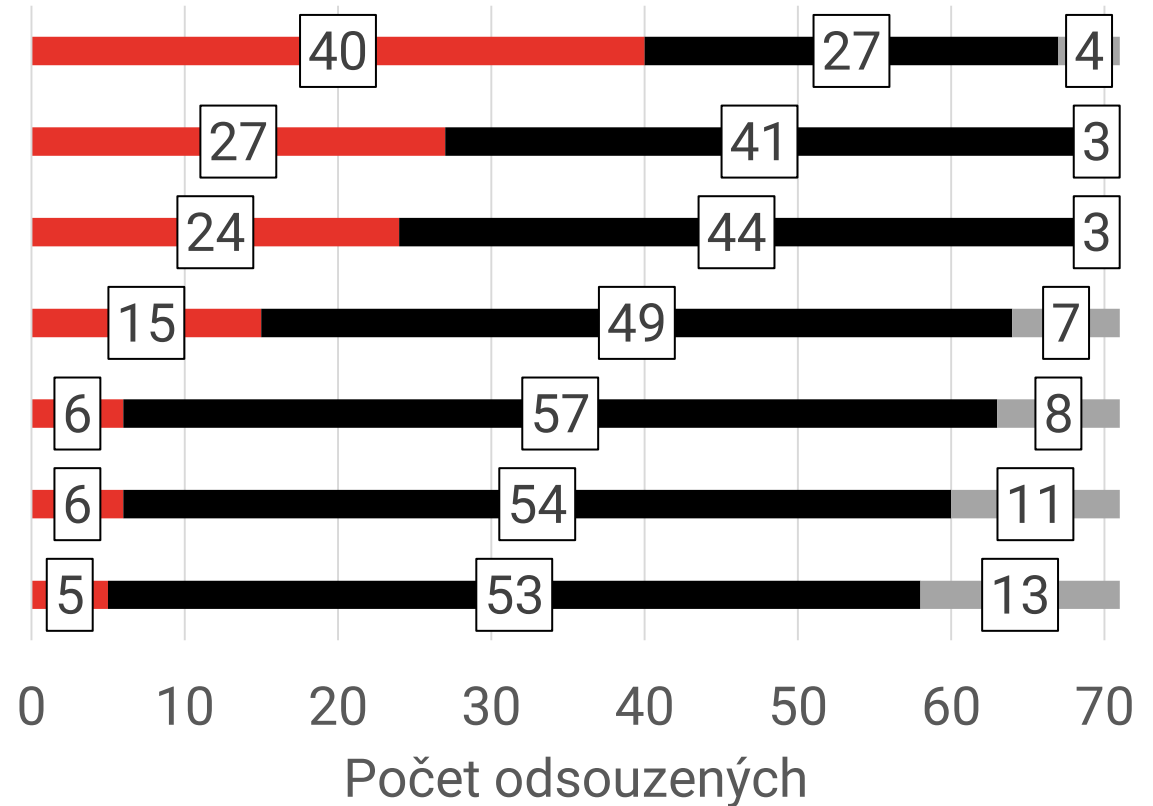
ZJIŠTĚNÍ

ANAMNÉZA

PŘÍTOMNOST ZÁTĚŽE V ANAMNÉZE ODSOUZENÝCH DLE OKRUHŮ V POSUDCÍCH

73 %

specifika v primární rodině
problémy ve školní docházce
specifický pracovní vývoj
vývojové problémy
specifický eroticko-sexuální vývoj
problematické vztahy s vrstevníky
specifická prenatální a perinatální ontogeneze

■ ano ■ ne ■ nezjištěno

KONKRÉTNĚJI O PRIMÁRNÍ RODINĚ...

- **20 %** odsouzených uvedlo, že přinejmenším **jeden z rodičů byl závislý** na alkoholu.
 - neprokázána souvislost s užíváním u odsouzeného
- **14 %** odsouzených uvedlo, že alespoň **jeden z rodičů měl psychiatrickou diagnózu** či přímo podstupoval psychiatrickou léčbu.
 - souvisí s tím, zda se odsouzený aktuálně léčí na psychiatrii ($\varphi = 0,31$)
- U **17 %** odsouzených pachatelů docházelo v primární rodině k jejich **zanedbávání**.
- **13 %** uvádí, že je vychovatelé **bili** či obecně používali **nadměrné fyzické tresty**.
- Sexuální zneužívání ze strany rodičů nebylo zaznamenáno.

**PSYCHICKÁ
ONEMOCNĚNÍ A
OSOBNOSTNÍ
ODCHYLKY**

ZASTOUPENÍ PSYCHIATRICKÝCH DIAGNÓZ VE VZORKU ODSOUZENÝCH DLE POSUDKU

Diagnóza dle MKN-10	Zastoupení diagnózy v souboru		
	n	% z odsouzených s psych. diagnózou (n = 26)	% ze všech odsouzených (n = 70)
F61 Smíšená porucha osobnosti	10	38	14
F10.2 Syndrom závislosti na alkoholu	9	35	13
F43.2 Porucha přizpůsobení	4	15	6
F60.9 Nespecifikovaná porucha osobnosti	2	8	3
F19.2 Syndrom závislosti na jiných psychoaktivních látkách	2	8	3
F06.7 Lehká porucha poznávání	8 x 1	4	1
F07.0 Organická porucha osobnosti			
F10.1 Škodlivé použití alkoholu			
F19.1 Škodlivé použití jiných psychoaktivních látek			
F30.1 Manie bez psychotických symptomů			
F60.8 Jiná specifická porucha osobnosti			
F63.3 Trichotillomanie			
F69 Neurčená porucha osobnosti			

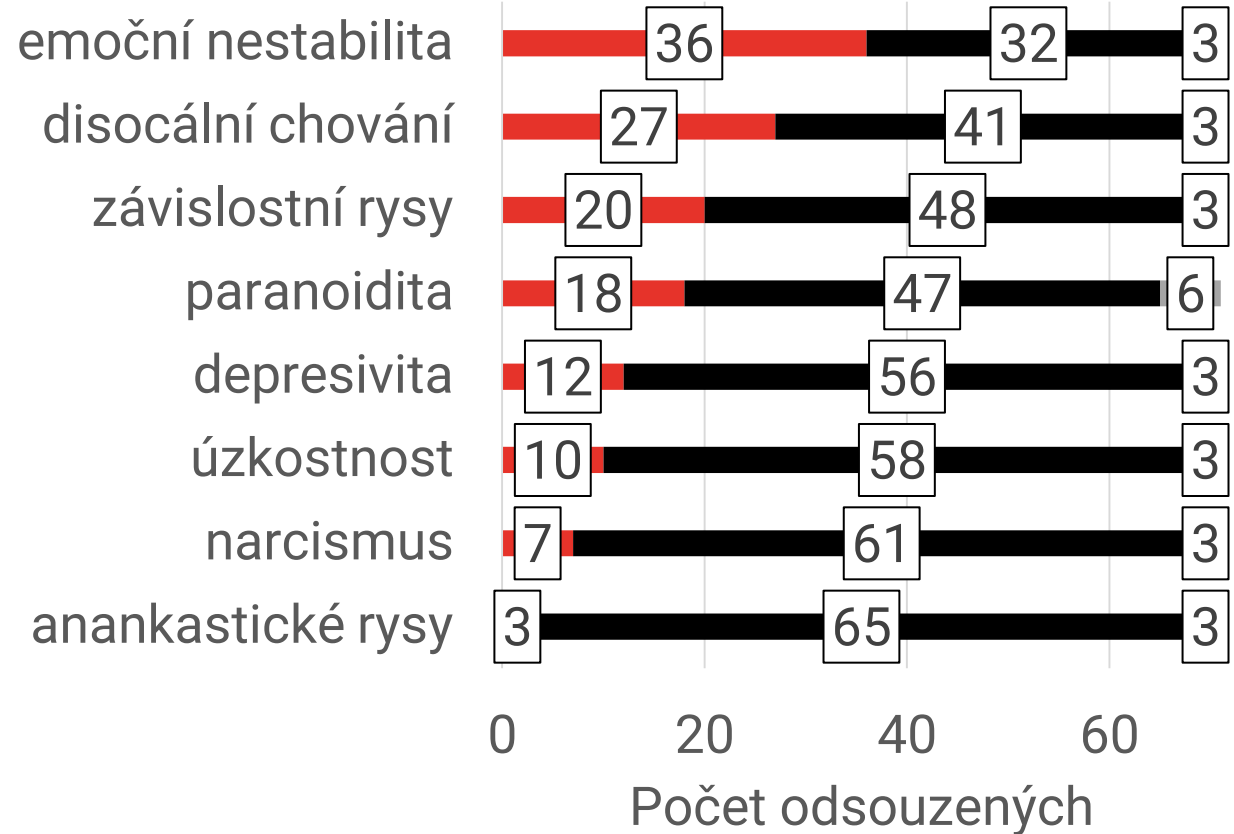
37 %

PORUCHY OSOBNOSTI

- osobnostní odchylky, nikoli duševní nemoci
 - osoba si uvědomuje realitu a je za své chování zodpovědná
- významné odchylky od způsobů, kterými průměrný člověk v dané kultuře vnímá, myslí, cítí a zvláště utváří vztahy s druhými, často sdružené s pocitem tísně, problémy v adaptivní společenské aktivitě, v dosahování žádoucích cílů (MKN-10)
- odchylka se musí projevovat ve více oblastech, jako výrazně nepřizpůsobivé chování, které přináší obtíže
 - např. pro emočně nestabilní PO (impulzivní typ) musí být splněny nejméně tři z charakteristik a jednou z nich musí být 2.:
 1. zřetelná tendence jednat neočekávaně a bez uvážení následků
 2. zřetelná tendence k nesnášenlivému chování a ke konfliktům s ostatními
 3. sklon k výbuchům hněvu nebo zuřivosti s neschopností kontrolovat následné explozivní chování
 4. obtíže se setrváváním u jakékoliv činnosti, která nenabízí okamžitý zisk
 5. nestálá a nevypočitatelná nálada
- **X akcentovaná osobnost** - výrazněji vyvinut určitý osobnostní rys (ale nevzdaluje se příliš od normy, např. výbušnost, zranitelnost)

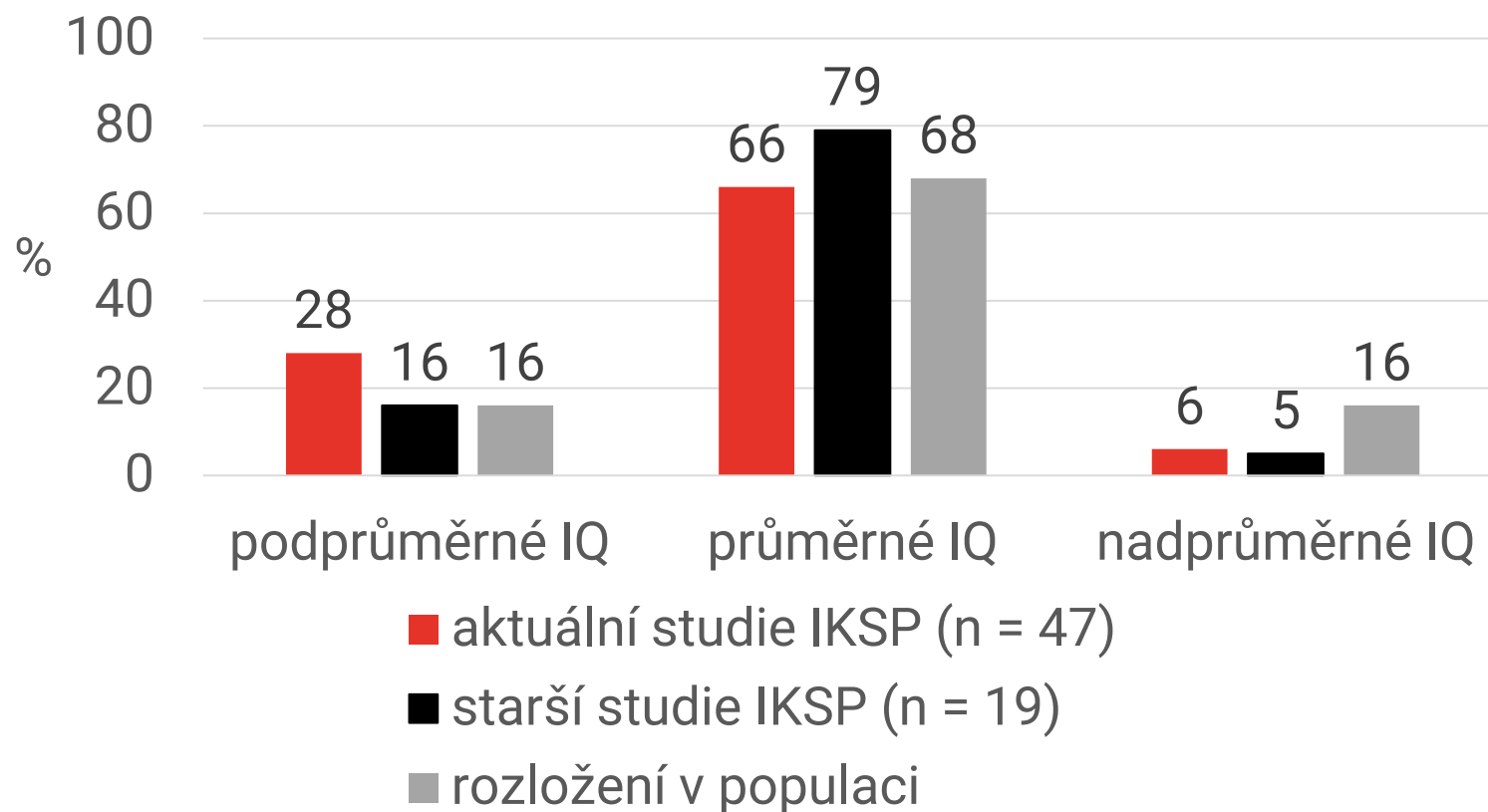
OSOBNOSTNÍ ODCHYLKY ODSOUZENÝCH DLE POSUDKŮ

- zjišťovány u 92 % odsouzených
 - u 88 % z nich shledána nějaká odchylka osobnosti (viz graf), u 52 % více než jedna
 - u 21 % diagnostikována porucha osobnosti (viz předchozí tabulka)
 - ve starší studii IKSP diagnostikována porucha osobnosti u 18 % (Martinková, Slavětínský, Vlach, 2014)
 - ve všeobecné populaci vyspělých zemí má asi 9 % poruchu osobnosti (Gawda a Czubak, 2017)

INTELEKT

INTELIGENCE PŮVODCŮ IPV DLE POSUDKŮ VS. POPULAČNÍ NORMA

Pozn. Aktuální studie a populační distribuce užívají širší intervaly IQ (pod 85; 85 až 115; nad 115), starší studie pracovala s užšími intervaly IQ (pod 90; 90 až 110; nad 110).

ZÁVĚRY

SHRNUTÍ HLAVNÍCH VÝSLEDKŮ

- u většiny vzorku (60 %) shledány **problémy v primární rodině**, dále slabé pracovní zapojení (v době páchání pracovalo 50 %)
- značný podíl (37 %) dle znalců také trpí psychickou poruchou
 - rel. častý spoluvýskyt poruchy osobnosti a syndromu závislosti (27 % z nich)
- zastoupené **osobnostní typy odsouzených rozmanité**, což odpovídá též rozmanitosti všech původců DN (Stočesová a Čáp, 2020)
 - oproti zahraniční literatuře o původcích (Gilchrist et al., 2003; Spencer et al., 2022; Yu et al., 2019) ovšem též paranoidní rysy
- **osobnostní odchylky se jeví být velmi četné (88 %)**, zatímco diagnózu poruchy osobnosti měla pětina odsouzených
 - ovšem sklon expertů naddiagnostikovat! (Lohr, 2005 dle Čírtkové, 2020)
- nepoměr vysoce a málo inteligentních v porovnání s běžnou populací
 - ALE 78 % nedosáhlo na maturitu, ačkoliv 72 % se jeví přinejmenším průměrně inteligentní

NA ZÁVĚR

- omezená interpretovatelnost výsledků analýzy
 - metodologické limity (malý vzorek, nebyla zjišťována shoda posuzovatelů)
 - prakticky chybí srovnatelná data
 - dle orientačního srovnání se starší studií IKSP obdobný podíl osob s poruchou osobnosti, mírně vyšší podíl osob s nízkým IQ a mírně vyšší podíl pracujících
- možné další směry zkoumání
 - zohlednění intenzity poruchy osobnosti, posudku oběti
- doporučení pro práci s původci – specifika práce s osobami s akcentovanou osobností, fokus na pracovní návyky, zohlednění nízkého vzdělání (ne nutně souvisejícího s IQ) a četného vývojového zatížení

LITERATURA

- Gawda, B., & Czubak, K. (2017). Prevalence of personality disorders in a general population among men and women. *Psychological reports*, 120(3), 503-519. Dostupné z <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28558606/>
- Čírtková, L. (2020). *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Ceněk.
- Isailă, O. M., Hostiuc, S., Teodor, M., & Curcă, G. C. (2021). Particularities of Offenders Imprisoned for Domestic Violence from Social and Psychiatric Medical–Legal Perspectives. *Medicina*, 57(11). Dostupné z <https://www.mdpi.com/1648-9144/57/11/1187>
- Martinková, M., Slavětínský, V., & Vlach, J. (2014). *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dostupné z <http://www.ok.cz/iksp/docs/414.pdf>
- Rode, D., Rode, M., & Januszek, M. (2015). Psychosocial characteristics of men and women as perpetrators of domestic violence. *Polish Psychological Bulletin* 46(1). Dostupné z <https://rebus.us.edu.pl/handle/20.500.12128/10591>
- Stočesová, V., & Čáp, D. (2020). *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí. Zvládání vzteku, agrese a násilných projevů*. Praha: Portál.

DĚKUJI ZA POZORNOST

Pavla Malvotová

pavla.malvotova@ff.cuni.cz

Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Náměstí 14. října 12

150 00 Praha 5

